

Kampanja zagovaranja za ispunjavanje predizbornih obećanja partija na vlasti u BiH

Obećali su:

Politike za smanjenje nezaposlenosti

UG „Zašto ne” / Inicijativa „Istinomjer”

Sarajevo, maj 2012.

SADRŽAJ:

Uvod	3
I Politike za smanjenje nezaposlenosti - pregled stanja	5
II Politike za smanjenje nezaposlenosti u predizbornim programima stranaka na vlasti	6
III Obećanja stranaka i preporuke za njihovo ispunjenje	7
1. Ekonomski uzroci nezaposlenosti - stvaranje preduslova za otvaranje novih radnih mjesta	7
1.1. Pojednostavljenje administrativnih procedura za pokretanje posla	7
1.2. Smanjenje troškova poslovanja	11
1.3. Mjere za privlačenje direktnih stranih investicija	13
1.4. Mjere za poticaj izvoza	15
2. Socijalne politike za borbu protiv nezaposlenosti	17
2.1. Obećanja i politike partija za projekte cjeloživotne edukacije, prekvalifikacije i dokvalifikacije	17
IV Zaključne preporuke	19

Uvod

Na Opštim/općim izborima 2010, partije koje su osvojile vlast u BiH ponudile su, kroz svoje predizborne programe, veći broj obećanja nego ikada ranije. No, godinu i po dana nakon izbora, niti jedna se ne može pohvaliti značajnim progresom u ostvarivanju onoga što je pred izbore obećala.

Građani i građanke BiH imaju pravo tražiti od partija da se drže onoga na šta su se obavezale prije izbora i da, u kapacitetima izvršne i zakonodavne vlasti, učine sve da ostvare obećanja na osnovu kojih su dobile glasove i osvojile vlast u aktuelnom mandatu. U nekim oblastima, sporo ili nikakvo ostvarivanje predizbornih ciljeva posebno je zabrinjavajuće. BiH je zemlja koja u regionu i Evropi drži mnoge zastrašujuće rekorde: zemlja u kojoj je broj nezaposlenih premašio 500.000, od čega najveći procenat, veći nego u bilo kojoj drugoj evropskoj državi, čine mladi – dok istovremeno njihovi zvaničnici primaju procentualno najveće plate u regionu. BiH je, također, zemlja u kojoj građani/ke na svoju administraciju troše najviše, a ne kontrolišu je skoro nikako – po stepenu korupcije, BiH se visoko kotira u svim relevantnim istraživanjima i pri tome joj se „rejting“ sve više pogoršava kako vrijeme prolazi. Istovremeno, ona i dalje ostaje na periferiji ekonomskih tokova, investicije je zaobilaze, njen kreditni rejting također je pao i, u takvoj situaciji, šanse da se riješe problemi nezaposlenosti, siromaštva, stagnacije u ekonomskom razvoju, veoma su slabe.

Kampanja „Obećali su!” pokrenuta je sa namjerom da vrati u fokus partija na vlasti njihova predizborna obećanja u 4 ključne oblasti:

1. Politike za mlade:

- rješavanje problema nezaposlenosti mladih kroz poticajne politike zapošljavanja i prilagođavanje obrazovnih programa potrebama tržišta
- rješavanje problema stambenog zbrinjavanja mladih

2. Borba protiv nezaposlenosti:

- razvojne politike u oblasti privlačenja investicija, izvoza i poticaja privredi, koje bi doprinjele trajnom i održivom rješavanju problema otvaranja novih radnih mjesta
- socijalne politike fokusirane na aktivne pristupe zapošljavanju

3. Uštede u javnoj potrošnji:

- smanjivanje troškova administracije
- uštede kroz modernizaciju javne uprave
- jačanje nadzora nad potrošnjom javnih sredstava

4. Borba protiv korupcije:

- uvođenje posebnih antikorupcionih mjera u institucije na svim nivoima
- saradnja izvršne vlasti sa zakonodavnim i sudskim organima u borbi protiv korupcije
- oduzimanje nelegalno stečene imovine

Iz ove četiri oblasti izabrana su ona obećanja iz predizbornih programa stranaka na vlasti, u kojima ne postoji suprotstavljenost stavova i/ili postoji značajan stepen slaganja između većine partija koje su formirale određeni nivo vlasti.

Prilikom izbora obećanja, uzeta su u obzir samo ona obećanja jedne partije koja se mogu implementirati na onom nivou vlasti u kojem ta partija sudjeluje, te su preporuke date u skladu sa ingerencijama i nadležnostima koje taj nivo vlasti posjeduje u navedenim oblastima.

Za izabrana obećanja iz navedene 4 oblasti urađena je analiza aktuelnog stanja, to jest dosadašnjih postignuća vladajućih partija u kapacitetu izvršne i zakonodavne vlasti. Na osnovu pregleda stanja, konsultacija sa ekspertima i predstavnicima/cama civilnog društva, te uvida u već postojeće analize i

preporuke urađene kroz sektorske politike, strateške dokumente i/ili različite projekte civilnog društva, kroz 4 zasebna dokumenta predložene su mjere koje bi trebalo preduzeti kako bi se, u ove 4 oblasti, započelo ili ubrzalo ostvarenje ciljeva koji su postavljeni predizbornim obećanjima ovih stranaka. Preporuke koje su predložene u dokumentima, s obzirom na nekonkretnost većine obećanja, imaju za cilj da preciziraju mjere i ciljeve koje bi trebalo ostvariti kako bi se ispunila data obećanja i baziraju se isključivo na smjernicama koje su same partije postavile u svojim programima.

U dokumentima su korištena obećanja sljedećih partija, u skladu sa učešćem u sljedećim nivoima vlasti:

Narodna stranka „Radom za boljitak” (NSRzB): Vlada Federacije Bosne i Hercegovine

Socijaldemokratska partija BiH (SDP BiH): Vlada Federacije Bosne i Hercegovine; Vijeće ministara Bosne i Hercegovine

Stranka demokratske akcije (SDA): Vlada Federacije Bosne i Hercegovine; Vijeće ministara Bosne i Hercegovine

Hrvatska demokratska zajednica BiH (HDZ BiH): Vijeće ministara Bosne i Hercegovine

Hrvatska demokratska zajednica 1990 (HDZ 1990): Vijeće ministara Bosne i Hercegovine

Savez nezavisnih socijaldemokrata (SNSD): Vlada Republike Srpske, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine

Demokratski narodni savez (DNS): Vlada Republike Srpske

Socijalistička partija RS (SPRS): Vlada Republike Srpske

Pored obećanja iz predizbornih programa, na nivou Federacije BiH u obzir su uzeti i ciljevi iz dokumenta „Osnove za formiranje vlasti u Federaciji BiH i platforma zajedničkog nastupa u institucijama BiH umandatnom periodu 2010-2014” (u daljem tekstu „Platforma”) koji su, kao zajednički programski dokument, potpisale stranke koje su formirale vlast u Federaciji BiH nakon Opštih/Općih izbora 2010. godine.

Dvije partije koje učestvuju u vlasti na entitetskom i državnom nivou nisu uzete u obzir u dokumentima zagovaranja za ispunjenje predizbornih obećanja: Hrvatska stranka prava, koja učestvuje u vlasti na entitetskom nivou, nije imala javno dostupan izborni program, niti je do njega bilo moguće doći kroz kontakte sa zvaničnim organima stranke; sa druge strane, Srpska demokratska stranka, koja učestvuje u vlasti na državnom nivou, u navedenim je oblastima dala obećanja koja se odnose isključivo na entitetski nivo vlasti, te se na njen program ne mogu primijeniti isti principi zagovaranja kao za ostale stranke koje obnašaju vlast u BiH.

Politike za smanjenje nezaposlenosti

I Pregled stanja

Visoka stopa nezaposlenosti predstavlja jedan od najvećih problema sa kojima se suočava Bosna i Hercegovina. Statistike nezaposlenosti su više nego zabrinjavajuće - u BiH, koja prema procjenama iz 2010. godine broji 3.843.216 stanovnika/ca, u martu 2012. godine bez zaposlenja je bilo 542.726 osoba.

Tabela 1: Broj nezaposlenih u BiH

Godina	BiH	FBiH	RS	BD
2012 (Mart)	542.726	374.492	155.890	12.344
2011 (Decembar)	536.781	371.090	153.535	12.156
2010 (Decembar)	522.052	364.929	145.620	11.503
2009 (Decembar)	510.580	354.577	145.396	10.607
2008 (Decembar)	483.121	338.643	133.074	11.404
2007 (Decembar)	518.746	367.570	134.207	13.969
2006 (Decembar)	524.839	362.368	144.106	18.365

Izvor: Agencija za rad i zapošljavanje BiH

Od 2006. do 2008. godine, broj nezaposlenih u BiH bio je u padu, da bi se 2009. godine, kada je u BiH registrovano 510.580 nezaposlenih, povećao za čak 27.459 osoba. Od tada, broj nezaposlenih je u stalnom porastu. Posmatrajući cijelu državu, u odnosu na 2006. godinu broj nezaposlenih je u februaru 2012. (ukupno 543.703 nezaposlenih) bio veći za 18.864 osobe. U Federaciji BiH se u ovom periodu broj nezaposlenih povećao za 13.122, a u Republici Srpskoj za 11.681, dok Distrikt Brčko jedini bilježi manji broj nezaposlenih nego 2006. godine.

U martu 2012, broj nezaposlenih u odnosu na februar tekuće godine smanjen je u FBiH i Brčko Distriktu (ukupno za 1080 osoba), dok je u Republici Srpskoj porastao za 103 osobe. Na nivou cijele države, broj nezaposlenih se od februara do marta 2012. smanjio ukupno za 977 osoba.

Stopa nezaposlenosti u februaru 2012. u Bosni i Hercegovini, iznosila je čak 44,2 %, a broj zaposlenih osoba (ukupno 687.138) bio je za svega 143.435 veći od broja nezaposlenih.

U oba entiteta, prethodna godina obilježena je gašenjem velikog broja poslovnih subjekata.

U Federaciji BiH, do decembra 2011. godine, sa poreske evidencije je objavljeno 7.162 poslovnih subjekata. Gašenje ovolikog broja preduzeća i malih biznisa uglavnom je uslijedilo zbog efekata uvođenja fiskalizacije, to jest nemogućnosti malih preduzeća da podnesu troškove fiskalizacije u odnosu na profit koji prave, ali i zbog generalno nepovoljnog poslovnog ambijenta. U istom periodu, registrovano je 9.417 novih poslovnih subjekata i obrta, te je konačni bilans u FBiH u ovom periodu iznosio 2.255 novih poreskih obveznika.

U Republici Srpskoj, prema podacima Poreske uprave RS, tokom 2011. godine registrovano je 392 poreska obveznika manje nego u 2010. godini (ukupno 3920), dok se sa evidencije objavilo 315

poreskih obveznika više nego u 2010. godini (ukupno 2.464), što bilans novootvorenih preduzeća i malih biznisa čini još nižim nego u Federaciji BiH (ukupno 1456 novih poreskih obveznika). Negativan trend u otvaranju novih i održavanju postojećih biznisa naročito je vidljiv u odnosu na broj poreskih obveznika-preduzetnika, kojih je u RS u 2011. godini ugašeno čak 2.136, dok je registrovano novih 2.573, što ukupno čini svega 437 novih preduzetnika - ogroman pad u odnosu na 2010. godinu, kada je novih obveznika-preduzetnika bilo 1056. Za razliku od Federacije BiH, u kojoj je fiskalizacija bila najvjerojatniji razlog za zatvaranje velikog broja preduzeća, u Republici Srpskoj jedan od ključnih faktora za ovako negativne trendove bio je potez Vlade RS iz decembra 2010, kada su izmjenama Zakona o porezu na dohodak i Zakona o doprinosima, povećani doprinosi (ukupno sa 30,6 na 33%) i porez na dohodak (sa 8 na 10%).

Negativne trendove u otvaranju novih preduzeća prate i negativni trendovi u vanjskotrgovinskom bilansu, kao i u prilivu stranih investicija, koje su neuporedivo manje nego u okolnim državama i još od 2007. godine doživljavaju pad ili stagnaciju.

Sve ovo su faktori koji dovode do gašenja postojećih radnih mjesta i sprječavaju otvaranje novih, dovodeći tako do konstantnog rasta nezaposlenosti u Bosni i Hercegovini.

II Politike za smanjenje nezaposlenosti u predizbornim programima stranaka na vlasti

U svojim predizbornim programima, sve vladajuće partije su uglavnom tretirale problem nezaposlenosti sa dva aspekta - ekonomskog i socijalnog. Prvi se odnosi na obećanja koja su usmjerena na već pomenute ekonomske uzroke nezaposlenosti i njenog porasta, to jest na načine rješavanja ovih problema - poboljšanje poslovne klime u cilju podsticanja otvaranja novih firmi, privlačenje stranih investicija, oporavak privrede, poreske olakšice, bolji uslovi za izvoznike i ostale ekonomsko-razvojne mjere, prisutne su u programima svih stranaka u manje ili više konkretnoj formi. Među obećanjima koja tretiraju ove oblasti, odabrana su ona među kojima postoji visok stepen slaganja, to jest podudaranje stavova i ciljeva stranaka koje zajednički obnašaju vlast na entitetskom ili državnom nivou, u sljedećim oblastima:

- Stvaranje povoljne poslovne klime i privlačenje investicija (kroz pojednostavljivanje administrativnih procedura za otvaranje novih biznisa, te fiskalno rasterećenje poduzetnika, poslodavaca i investitora)

- Mjere za podsticaj izvoza kao jednog od ključnih faktora za dugoročnu održivost bh. ekonomije i posljedično očuvanje radnih mjesta u realnom sektoru

Drugi pristup problemu aktivnog rješavanja nezaposlenosti odnosi se na mjere osposobljavanja nezaposlene radne snage, kako bi se prilagodila tržištu rada i ojačala šanse za zapošljavanje, to jest na dokvalifikaciju i prekvalifikaciju kadrova na tržištu rada, kroz djelovanje socijalnih službi. Jedino ostvarenjem obećanja koja se odnose i na ekonomske i na socijalne aktivne politike zapošljavanja, to jest djelovanjem izvršnih vlasti i na ekonomske uzroke i na socijalne mjere borbe protiv nezaposlenosti, moguće je u kratkoročnom periodu prvo zaustaviti, a zatim i preokrenuti izrazito negativne trendove rasta nezaposlenosti u BiH.

III Obećanja stranaka i preporuke za njihovo ispunjenje

1. Ekonomski uzroci nezaposlenosti - stvaranje preduslova za otvaranje novih radnih mjesta

1.1. Pojednostavljenje administrativnih procedura za pokretanje posla

SDA: *Mjere pojednostavljenja procedura za registraciju i pribavljanje potrebnih dozvola za otpočinjanje poslovanja"*

SDP: *Posebnu pažnju i ozbiljnost usmjerićemo na realizaciju projekta tzv. „Giljotine propisa“ s osnovnim ciljem izmjene zakona i donošenja novih, kojima će se povećati finansijska disciplina i pojednostaviti i jasno regulirati ostali elementi poslovnog okruženja tretirani ovim projektom."*

NSRZB: *Pojednostavljenjem procedura osnivanja firme, treba širom otvoriti vrata formiranju novih firmi."*

SNSD: *Treba posebno usmjeriti ministarstva u Vladi Republike Srpske za razradu novih, jednostavnijih i podsticajnih procedura za osnivanje preduzeća, izdavanje različitih dozvola, skraćivanje rokova za preduzetničke korake i nova ulaganja i uklanjanje nepotrebnih administrativnih barijera."*

Pregled stanja:

U aktuelnom mandatu, obje entitetske vlade su preduzele korake ka poboljšanju poslovne klime i olakšanju početka poslovanja, kroz regulatorne reforme usmjerene ka pojednostavljenju procedura za otvaranje firme. Početkom novembra 2011. godine, u Federaciji BiH je završen dvogodišnji proces regulatorne reforme ("Giljotina propisa"), koji je pojednostavio procedure i skratio vrijeme registracije, te smanjio troškove osnivanja novih firme. Prema izjavama zvaničnika Svjetske banke, koji su sa domaćim vlastima radili na reformi, implementacija "Giljotine propisa" bila je najintenzivnija u u drugoj polovici 2011. godine, a napredak su konstatovali i predstavnici Vijeća stranih investitora, sa kojima je Vlada u aktuelnom mandatu uspostavila kontinuiranu saradnju.

Republika Srpska je sa provođenjem istoimenog projekta otpočela i završila prije Federacije BiH (u prethodnom mandatu), da bi u aktuelnom mandatu bio pokrenut projekat "Stop administrativnim barijerama", koji Vlada RS provodi u saradnji sa Privrednom komorom i Unijom poslodavaca Republike Srpske. Vlada RS izradila je i "Nacrt Strategije regulatorne reforme i uvođenje procesa procjene uticaja propisa u RS za period od 2012. do 2015. godine", kojom bi se trebao obezbijediti kontinuirani nadzor nad svim novim propisima, kako bi se spriječio njihov eventualni negativan uticaj na poslovnu klimu u RS.

Kao jedan od rezultata regulatornih reformi, oba entiteta sačinila su i objavila registre administrativnih propisa i procedura potrebnih za početak i obavljanje poslovanja, što je istaknuto kao značajno postignuće od strane inostranih i domaćih partnera na ovim projektima.¹ U decembru 2011. godine,

¹ Registar propisa u Republici Srpskoj: <http://www.regodobrenja.net/>
Registar propisa u Federaciji BiH: <http://fbihvlada.gov.ba/bosanski/ereg/index.php>

Međunarodna finansijska korporacija (IFC) pokrenula je trogodišnji program za poboljšanje poslovnog okruženja i jačanje konkurentnosti u BiH koji će se implementirati na svim nivoima vlasti.

No, prema mišljenjima stručnjaka iz Vanjskotrgovinske komore, stvarni stepen ostvarenja i pune implementacije ovih projekata nije ni približan formalnom, tako da se privrednici još uvijek susreću sa značajnim preprekama u poslovanju, a mjere koje su do sada preduzete nisu dovoljne za stvaranje istinski povoljne i podsticajne poslovne klime. U prilog tome idu i rezultati posljednjeg istraživanja Svjetske banke o lakoći poslovanja u 183 države ("Doing Business Report").²

BiH se, prema ovom izvještaju, još uvijek nalazi na posljednjem mjestu u regionu, mada joj se ukupan položaj neznatno popravio, te je sa 127. mjesta došla je na 125. mjesto. U oblasti "pokretanje posla", međutim, BiH je čak i nazadovala, te se u ovogodišnjem izvještaju spustila sa 161. na 162. mjesto,³ što je rezultat činjenice da druge države brže sprovode ovakve reforme, dok BiH u tome zaostaje. Za "Doing Business" izvještaj praćena je situacija u 22 grada u širem regionu, od čega su u BiH praćena tri (Sarajevo, Banja Luka i Mostar), u oblastima započinjanja poslovanja, dobijanja građevinskih dozvola, registracije vlasništva i izvršenja ugovora (rješavanja privrednih sporova).

U oblasti započinjanja posla, sva tri bh. grada i dalje imaju loše rezultate - Banja Luka se nalazi na 18. mjestu, Sarajevo na 19, a Mostar na 20. mjestu. U oblasti registracije vlasništva, Banja Luka se nalazi na 21, Sarajevo na 19, a Mostar na posljednjem, 22. mjestu.

Prema "Doing Business" izvještaju, za pokretanje posla u Bosni i Hercegovini potrebno je proći proces koji se sastoji od 12 administrativnih procedura, traje 40 dana i praćen je troškovima u visini od 17% prihoda po glavi stanovnika, dok minimalni početni kapital za pokretanje posla iznosi 29,4% prihoda po glavi stanovnika (poređenja radi, u Makedoniji, koja je ostvarila najbolje rezultate u regionu, za registrovanje firme potrebne su svega tri procedure, proces traje tri dana, a troškovi su skoro 13 puta manji (početne takse iznose 2.5% prihoda po glavi stanovnika i nema troškova za početni kapital). Istraživanje "Nezavisnih novina" je pokazalo da je u Banja Luci (koja je u "Doing Business" najbolje rangirana od sva tri bh. grada) minimalni troškovi za registraciju i početak rada društva s ograničenom odgovornošću u RS iznose 5.140 KM,⁴ a cjelokupan proces registracije i otvaranja ovakvog preduzeća traje 41 dan, to jest duže nego što pokazuju zvanični podaci o rezultatima "Giljotine propisa", ali i rezultati istraživanja Svjetske banke.

Izvještaj Evropske komisije o napretku BiH u 2011. godini također ističe da je i pored postignutog napretka u ovoj oblasti, "proces za dobijanje svih potrebnih dokumenata i dozvola i dalje dug, a preduzeća se još uvijek moraju registrovati u oba entiteta ako žele da posluju u cijeloj državi", te da se u praksi i dalje javljaju problemi sa provedbom i primjenom zakona, te da "poslovnom okruženju i dalje šteti slaba vladavina prava, korupcija i nepouzdana provedba ugovora".⁵

Preporuke za:

1. Vlada Republike Srpske

² <http://www.doingbusiness.org/~media/fpdkm/doing%20business/documents/profiles/country/BIH.pdf>

³ <http://www.doingbusiness.org/data/exploreconomies/bosnia-and-herzegovina/>

⁴ <http://www.nezavisne.com/posao/analize/Istrazivanje-Nezavisnih-novina-VIII-Trosak-za-pocetak-rada-firme-veci-od-5000-KM-135196.html>

⁵ Evropska komisija, *Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine u 2011*, Brisel, 2011.

2. Ministarstvo uprave i lokalne samouprave RS
3. Ministarstvo za ekonomske odnose i regionalnu saradnju RS
4. Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva RS

- Omogućiti elektronsko uvezivanje informacija postojećih institucija zaduženih za registraciju firmi kako bi se smanjio broj procedura pri registraciji, ili formirati jedno tijelo koje bi preuzelo sve postupke potrebne za registraciju novog preduzeća, te osigurati dosljednu implementaciju već usvojenih propisa

- Ukinuti nepotrebne takse i troškove za registraciju preduzeća u skladu sa preporukama Privredne komore RS i drugih predstavnika poslovne zajednice

Prema izvještaju Privredne komore RS za 2011. godinu,⁶ neki od prijedloga koje je Privredna komora iznijela Vladi RS u cilju poboljšanja poslovne klime, nisu prihvaćeni ili nisu nikada došli na dnevni red rada Vlade. S obzirom da se radi o prijedlozima relevantnim za poboljšanje uslova za započinjanje poslovanja, Vlada RS trebala bi ih uvrstiti na dnevni red i ponovo razmotriti njihovo usvajanje. Među njima su izmjene Zakona o administrativnim taksama, prijedlog da se preispita potreba za postojanjem posebnih republičkih taksu ili njihovo smanjenje, smanjenje sudskih taksu za upis privrednih društava, izmjene Zakona o zanatsko-preduzetničkoj djelatnosti kako bi se stvorili povoljniji uslovi poslovanja i organizovanja preduzetnika, te izmjene Zakona o notarima.

Proces registrovanja preduzeća u RS praćen je mnogim nepotrebnim administrativnim opterećenjima, od kojih se ističe vađenje uvjerenja o nepostojanju novčanih dugova prilikom sudske registracije firme, te je ovaj propis prvi na listi onih koje je potrebno ukinuti,⁷ a kao dodatna kočnica prisutni su i propisi koji ostavljaju nepotrebno duge rokove čekanja na odgovor institucija pri registraciji firme. Pored toga, kako je pokazalo istraživanje "Nezavisnih novina", da bi se registrovala firma neophodno je obići 9 različitih institucija, što se može izbjeći elektronskim uvezivanjem svih institucija uključenih u proces registracije kojim bi se uspostavio sistem međusobnog prenosa informacija između različitih institucija. Prema predstavnicima poslovne zajednice, ovaj problem bi se najefikasnije riješio uspostavljanjem "one stop shop" servisa, koji bi omogućio da se kompletna procedura završi na jednom mjestu, po uzoru na Makedoniju koja je putem ovakvih servisa skratila postupak registracije preduzeća na samo tri dana.⁸

Još jedan prijedlog poslovne zajednice RS je uspostavljanje jedne Agencije za privredne registre, koja bi preuzela sve poslove vezane za registraciju novih firmi, za šta je također neophodno izmijeniti postojeću legislativu i u nju uvesti institut elektronske registracije privrednih društava. Prijedlog o osnivanju ovakve agencije bi se, prema najavama direktora Agencije za informaciono društvo RS, trebao naći na dnevnom redu Vlade RS u drugom polugodištu 2012. godine, a njegovim usvajanjem

⁶ http://www.komorars.ba/pkrs/upload/docs/privredne-informacije/Dodatak_PI_108.pdf

⁷ <http://www.nezavisne.com/posao/analize/Istrazivanje-Nezavisnih-novina-XI-dio-Neuvezanost-sudova-odugovlaci-proces-135741.html>

⁸ <http://www.nezavisne.com/posao/analize/Istrazivanje-Nezavisnih-novina-XIII-dio-Uspostaviti-servis-one-stop-shop-136075.html>

riješili bi se i problemi koje ističu predstavnici poslovne zajednice, koji proizlaze iz neuvezanosti institucija.⁹ Na ovaj način bi se suštinski pojednostavio i skratio proces registracije, ali i rasteretio rad privrednih sudova kod kojih se trenutno vrši registracija privrednih društava. Kao alternativa osnivanju nove agencije, postoji i prijedlog da se postojeća Agencija za posredničke, informatičke i finansijske usluge prestruktuiru u Agenciju za privredne registre kako bi pružala sve usluge koje bi bile u nadležnosti ovakve agencije.¹⁰

Vlada RS bi trebala da što prije usvoji jedan od navedenih prijedloga i na taj način otkloni administrativne barijere koje proizlaze iz neuvezanosti institucija, neusklađenosti zakonske regulative, predugih zakonskih rokova i nepotrebnih troškova za registraciju preduzeća u RS.

Preporuke za:

1. Vlada Federacije Bosne i Hercegovine
2. Ministarstvo energije, rudarstva i industrije FBiH
3. Ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta FBiH

- Provesti preporuke sa tematske sjednice parlamenta FBiH posvećene poboljšanju poslovne klime u Federaciji BiH, definirati prioritetne mjere za pojednostavljenje administrativnih procedura i uključiti ih u program rada Vlade

- U saradnji sa kantonalnim Vladama harmonizirati regulativu za registraciju poslovnih subjekata kako bi se smanjio broj procedura za registraciju preduzeća, te ukinule suvišne takse i troškovi pri registraciji

- Omogućiti elektronsko uvezivanje informacija postojećih institucija zaduženih za registraciju firmi kako bi se smanjio broj procedura pri registraciji, ili formirati jedno tijelo koje bi preuzelo sve postupke potrebne za registraciju novog preduzeća, bilo na entitetskom ili kantonalnim nivoima

Predstavnički dom Parlamenta FBiH je u oktobru 2011. godine održao tematsku sjednicu posvećenu stvaranju boljeg poslovnog ambijenta, na kojoj su doneseni su zaključci da treba pojednostaviti procedure za pokretanje poslova, definisati prioritete u izmjeni propisa u cilju stvaranja boljeg ambijenta za ulaganja, te ih uvrstiti u plan rada Vlade FBiH. Krajem decembra 2011. godine Predstavnički dom Parlamenta FBiH zadužio je Vladu da u roku od 30 dana razmotri inicijative sa tematske sjednice iz oktobra i predloži inicijative za izmjene ili donošenje novih zakona i

⁹ <http://www.nezavisne.com/posao/analize/Istrazivanje-Nezavisnih-novina-XIV-RS-potrebna-agencija-za-privredne-registre-136246.html>

¹⁰ <http://www.nezavisne.com/posao/analize/Istrazivanje-Nezavisnih-novina-XV-Privredni-registar-izuzeti-iz-sudova-136424.html>

podzakonskih akata, koji bi doprinijeli izgradnji boljeg poslovnog ambijenta. Program rada Vlade za 2012. godinu još nije usvojen i još uvijek se nalazi u formi prijedloga, a u njemu nema specifičnih mjera koje bi se odnosile na poboljšanje uslova za pokretanje posla u FBiH. Vlada FBiH nije razmatrala ovakve mjere ni na sjednicama održanim nakon ove instrukcije Parlamenta, nije uključila ovu tačku u svoj dnevni red, niti održala posebnu sjednicu posvećenu ovoj temi.

S obzirom da se preporuke Parlamenta odnose i na mjere kojima bi se poboljšao početak poslovanja, Vlada FBiH bi trebala, u skladu sa zaključcima tematske sjednice Parlamenta FBiH posvećene stvaranju boljeg poslovnog ambijenta, definisati prioritete u izmjeni propisa i što hitnije pokrenuti njihovu implementaciju. Izmjene bi se trebale kretati u istom smjeru kao i preporučene aktivnosti za Vladu RS - ka smanjenju broja procedura i troškova koji prate registraciju poslovnih subjekata, te uspostavljanju uvezivanja informacija i/ili jednog administrativnog tijela koje će biti zaduženo za vršenje svih poslova vezanih za registraciju poslovnih subjekata. Situacija započinjanja biznisa u FBiH još je složenija u odnosu na RS, s obzirom da se, pored entitetskog, administrativni postupci obavljaju i na kantonalnom nivou. S tim u vidu, neophodno je da se procedure za pokretanje posla ujednače i pojednostave na oba nivoa vlasti, kao i da se rad na donošenju ovih rješenja u Federaciji BiH dodatno ubrza.

1.2. Smanjenje troškova poslovanja

SDP: Kod poreza na dohodak, neoporezivi dio ćemo povećati sa sadašnjih 300 KM mjesečno, na iznos prosječne neto plaće iz prethodne godine."

SDP: Odmah ćemo ukinuti takse i druga davanja privrede kojima kao osnovica služi ukupan prihod."

SNSD: Poreska politika generalno mora biti kombinovana i sa socijalnim politikama i podsticajnim politikama za ulaganja u nova i postojeća preduzeća."

DNS: "Zato se mi zalažemo za uvođenje niza raznovrsnih olakšica koje bi unaprijedile poslovanje postojećih privrednih, a naročito izvozno orijentisanih, domaćih subjekata, a istovremeno bi se uvođenjem sistema tih olakšica stvorili preduslovi za privlačenje DSI."

Pregled stanja:

Trenutna opterećenja privrede porezima visoka su u oba bh. entiteta, što su u određenoj mjeri u svojim programima prepoznale i stranke na vlasti, najavljujući promjenu ovakve situacije.

"Doing Business" konstatuje da se u 2012. godini ukupna poreska stopa u BiH povećala sa 23% na 25% u odnosu na profit preduzeća, te je BiH pala sa 108. na 110. mjesto od ukupno 183 države.

Prema analizi Federalnog zavoda za programiranje razvoja, "ukupni poreski prihodi u FBiH u visini od 41,26% BDP-a u 2010. godini su iznad prosjeka Evropske Unije", a u njima učestvuje oporezivanje potrošnje sa 19,09% BDP-a i oporezivanje rada sa 22,17% BDP-a, što predstavlja veoma nepovoljan ambijent za poslovanje.¹¹

U Federaciji BiH u prvoj godini mandata Vlade FBiH, nije bilo izmjena postojećih poreskih stopa. U maju 2011. formirana je radna grupa Vlade FBiH s ciljem da analizira poresku politiku u Federaciji i predloži smanjenje poreza, koja je trebala na kraju 2011. godine predložiti izmjene poreskih stopa,

¹¹ Federalni zavod za programiranje razvoja, "Poreska reforma u funkciji investicija i zapošljavanja", Sarajevo, novembar 2011

zatim je taj rok pomjeren na proljeće 2012. godine, ali do prijedloga poreske reforme još uvijek nije došlo, te se ne zna koji bi porezi koji mogli biti izmijenjeni i na koji način.

Vlada RS je, međutim, povukla niz poteza u domenu fiskalne politike sa negativnim implikacijama na uslove poslovanja, a samim tim i za novo zapošljavanje. U februaru 2011. godine stupio je na snagu novi Zakon o porezu na dohodak, kojim je poreska stopa povećana za dva posto i sada iznosi deset posto, a druga promjena je da se počeo oporezivati i neoporezivi dio plate (putni troškovi, topli obrok itd.). Istovremeno je na snagu stupio i novi Zakon o doprinosima kojim su se doprinosi za PIO povećali sa 17 na 18 posto, za zdravstveno osiguranje sa 11,5 na 12,5 odsto, za dječiju zaštitu sa 1,4 na 1,5 odsto, a osiguranje od nezaposlenosti sa 0,7 odsto na 1 odsto. Ukupno su se doprinosi povećali sa 30,6 na 33 posto. Prema analizi udruženja ekonomista RS "SWOT", Republika Srpska je na ovaj način izgubila jednu od rijetkih konkurentskih prednosti koju je imala, a to je najmanja poreska stopa na dohodak i doprinose u regiji.¹² Sa druge strane, postoje i određeni pozitivni pomaci u Republici Srpskoj, kada je u pitanju poreska politika. Sredinom marta 2012. godine, Narodna skupština RS usvojila je Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dobit. Izmjene se odnose na umanjenje osnovice poreza na dobit za vrijednost ulaganja u opremu za vlastitu proizvodnju „u cilju troškovnog rasterećenja i podsticaja ulaganja u proizvodnju u vrijeme aktuelne ekonomske krize“. Izmjene bi trebale koristiti privrednicima koji ulažu u opremu, a prijedlog je da odredbe Zakona budu primjenjene retroaktivno na period od 1. januara 2012.

Pored izrazito visokih stopa oporezivanja rada i dobiti, privreda je u BiH opterećena i parafiskalnim nametima poput vodnog doprinosa, doprinosa za turističke zajednice, naknada za korištenje šuma, zaštitu od požara i sl. Ove naknade naplaćuju se neselektivno bez obzira na vrstu djelatnosti kojom se preduzeće bavi, a na utrošak ovih sredstava više puta je iz poslovne zajednice ukazivano kao na netransparentan i nejasan, uz argument da se sredstvima prikupljenim po osnovu parafiskalnih nameta zapravo ne finansiraju ekološki programi, već se ona koriste za "krpljenje" javnih fondova i budžeta.

Preporuke za:

1. Vlada RS

2. Ministarstvo finansija RS

- Vratiti neoporezivi dio dohotka, u skladu sa zahtjevima Privredne komore Republike Srpske i drugih predstavnika poslovne zajednice

- Smanjiti stope oporezivanja dohotka i doprinose na plate, kako bi se ponovo uspostavio povoljniji ambijent za poslovne subjekte

- Ukinuti ili umanjiti nepotrebne parafiskalne namete za poslovanje i precizno regulisati njihovu primjenu

1. Vlada FBiH

2. Ministarstvo finansija FBiH

- Ubrzati najavljenju fiskalnu reformu - objaviti zaključke radne grupe formirane sa ciljem kreiranja fiskalne reforme i u saradnji sa predstavnicima poslovne zajednice pristupiti izmjeni postojeće legislative u pravcu smanjenja poreskog opterećenja privrede

- Povećati neoporezivi dio plate na iznos prosječne plate iz prethodne godine

¹² <http://www.swot.ba/index.php?modul=vijesti&poziv=vijest&idr=21&idv=3591>

- Ukinuti nepotrebne parafiskalne namete za poslovanje i precizno regulisati njihovu primjenu; ukinuti takse kojima kao osnovica služi ukupan prihod

U Federaciji BiH, radna grupa koja radi na analizi poreske politike trebala ubrzati rad i predložiti smanjenja poreza, a izvršna i zakonodavna vlast bi trebale intenzivirati aktivnosti da se usvoje predložene mjere. Poreska stopa koja bi se mogla izmijeniti je povećanje neoporezive osnovice dohotka. Na taj način bi se smanjili troškovi za privredu. Nedostatak novca u vanbudžetskim fondovima bi se nadoknadio smanjenjem javne potrošnje, što je jedna od mjera za koju postoji saglasnost većine stranaka koje participiraju u vlasti u oba entiteta.

U Republici Srpskoj bi se trebala ubrzati procedura izmjena Zakona o porezu na dohodak, kako bi se olakšalo poslovanje. Kao i u Federaciji, nedostatak novca u vanbudžetskim fondovima bi se nadoknadio smanjenjem javne potrošnje.

1.3. Mjere za privlačenje direktnih stranih investicija

SDA: *Privlačenje direktnih stranih investicija*"

SDP: *Kreiraćemo pravni okvir, poslovni ambijent i institucije za efikasnije i jednostavnije odvijanje ekonomskih aktivnosti privatnih kompanija sa stanovišta pravne sigurnosti, bržeg pokretanja biznisa, skraćivanja procedura i smanjenja troškova, privlačenja domaćih i stranih direktnih investicija, i u određenim djelatnostima razvoj javno-privatnog partnerstva."*

HDZ BiH: *Osigurat ćemo (...) izravne inozemne investicije, ubrzati postupak registracije poduzeća, smanjiti fiskalna opterećenja (porez) za ovaj sektor (...)"*

SNSD: *Omogućiti stranim investitorima što povoljnije uslove, jer sve ono što se gradi imaće i domaće učešće, a eksploatacija izgrađenih kapaciteta imaće domaću radnu snagu."*

DNS: *Primarni zadatak DNS-a u pogledu daljeg ekonomskog razvoja RS, a samim tim i BiH, je da se stvore svi neophodni uslovi za priliv direktnih stranih investicija (DSI), na osnovu kojih bi se otvorila nova radna mjesta i stvorili preduslovi za sveukupni društveni napredak. U pogledu DSI, DNS smatra da je neophodno da se stvori takva zakonska regulativa koja bi u najvećoj mogućoj mjeri olakšala poslovanje investitora i da se privlačenje DSI mora usmjeriti ka pozitivnim komparativnim prednostima zemlje."*

DNS: *Mi smo za to da se (...) formiraju i obezbijede nesmetani uslovi za dolazak tzv. „greenfield“ investicija"*

SDA: *Usvojiti adekvatnu zakonsku regulativu u funkciji stvaranja sigurnog ambijenta za ulaganja."*

NSRZB: "Stvoriti domaće i međunarodne konkurentne uslove za ulaganja."

Pregled stanja:

Priliv stranih investicija predstavlja jedan od najznačajnijih preduslova za pokretanje poslovanja i porast zaposlenosti u Bosni i Hercegovini, budući da je otvaranje većeg broja novih radnih mjesta nešto što je u ovom trenutku izvan mogućnosti domaće ekonomije. Iako je, prema posljednjim dostupnim podacima Centralne banke BiH,¹³ iznos stranih investicija porastao u 2011. u odnosu na 2010. godinu (još uvijek nema zvaničnih podataka o cijeloj 2011. godini, ali se za prvih 9 mjeseci konstatovao porast od 50% u odnosu na isti period prethodne godine), BiH je i dalje u vidnom zaostatku po iznosu stranih investicija u odnosu na okolne države.¹⁴

S obzirom da se po broju nezaposlenih nalazi na prvom mjestu, te da je kontinuirano praćena političkim krizama, visokim nivoom korupcije i pravnom nesigurnošću koji dodatno pogoršavaju ionako slabu privlačnost BiH za strana ulaganja, BiH bi morala ponuditi investitorima daleko povoljnije uslove od okolnih zemalja kako bi se profilisala kao poželjna destinacija za ulaganja i postala konkurentna u užim i širim regionalnim okvirima. U ovom trenutku se, međutim, BiH nalazi na posljednjem mjestu u regionu po povoljnosti uslova poslovanja i još uvijek je veoma daleko od toga da može konkurisati "atraktivnijim" državama u regionu. Prema Indeksu globalne konkurentnosti (Global Competitiveness Index) za 2011-2012. godinu, BiH je najnekonkurentnija zemlja u regionu, a od ukupno 133 zemlje rangirana je kao 100. - ponovo na samom začelju liste. Prema "Doing Business" izvještaju Svjetske banke, položaj BiH je također najgori u regionu.

Tokom posljednjih godinu dana, položaj BiH je dodatno pogoršan time što joj je, uglavnom kao posljedica dugotrajnog neformiranja vlasti na državnom nivou i političke krize koja je pratila ovaj proces, više puta umanjen međunarodni kreditni rejting. Agencije Standard & Poors i Moodie's su obje smanjile rejting BiH po 2puta tokom zadnjih godinu dana, a prema trenutnim procjenama, on bi se mogao kretati ka daljnjem smanjivanju.¹⁵ Globalne ekonomske prilike predstavljaju još jedan nepovoljan faktor za ulaganja, naročito u onim državama koje prati "loš glas" i koje odlikuju nepovoljni uvjeti poslovanja.

Pored svega navedenog, činjenica da mnoge države regiona znatno brže sprovode reforme usmjerene na poboljšanje poslovne klime - što znači da se, u poređenju sa okolnim državama, poslovno okruženje u BiH zapravo pogoršava - predstavlja dodatnu prijetnju konkurentnosti Bosne i Hercegovine u privlačenju stranih investicija.

U proteklom periodu, entitetske vlade su saradivale sa Vijećem stranih investitora (VSI) i međunarodnim partnerima na projektima poboljšanja konkurentnosti uslova za ulaganja. Vlada Federacije BiH potpisala je Memorandum o saradnji sa VSI u oktobru 2011, čije su preporuke prezentirane u entitetskom Parlamentu, a Bijela knjiga je usvojena i kao službeni dokument i polazna osnova za reformsku politiku u Federaciji. Vijeće stranih investitora predložilo je i amandmanska rješenja za glavne probleme sa kojima se suočavaju investitori u FBiH, a ovaj dokument predstavljen je i federalnom parlamentu. Predstavnički dom Parlamenta FBiH je u oktobru 2011. godine održao tematsku sjednicu posvećenu stvaranju boljeg poslovnog ambijenta, te uslova poslovanja za strane

¹³ <http://swot.ba/index.php?modul=vijesti&poziv=vijest&idr=20&idv=4597>

¹⁴ Tako je, na primjer, Hrvatska za godinu dana ostvarila priliv stranih investicija od dvije milijarde eura, dok je Bosni i Hercegovini bilo potrebno 17 godina da bi došla do pet milijardi eura investicija.

¹⁵ <http://www.cbbh.ba/pdf.php?id=549&lang=en>

investitore, na kojoj su doneseni su zaključci da treba definisati prioritete u izmjeni propisa u cilju stvaranja boljeg ambijenta za ulaganja, te ih uvrstiti u plan rada Vlade FBiH. Krajem decembra 2011. godine, Predstavnički dom Parlamenta FBiH zadužio je Vladu da u roku od 30 dana razmotri inicijative sa tematske sjednice iz oktobra i predloži inicijative za izmjene ili donošenje novih zakona i podzakonskih akata, koji bi doprinijeli izgradnji boljeg poslovnog ambijenta, no to se još uvijek nije desilo.

U Republici Srpskoj u 2011. godini usvojene su izmjene Zakona o administrativnim taksama RS, kojima su smanjeni troškovi dobijanja građevinskih dozvola, kao i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o stranim ulaganjima, kojim su skraćeni rokovi i pojednostavljena procedura registracije stranih ulaganja, te formiran Savjet za strane investitore Republike Srpske, sa ciljem da identificira barijere sa kojima se suočavaju strani investitori. Do sada su održane dvije sjednice ovog tijela, pri čemu je u martu 2012. konstatovano da su realizovane dvije od četiri preporuke Vijeća stranih investitora u BiH za unapređenje poslovne klime (vezane za tržište hartija od vrijednosti, porez na dobit i zasnivanje zaloga na udjelima članova d.o.o.).

Preporuke za:

1. Vlada FBiH
2. Vlada RS

- Provesti preporuke Vijeća stranih investitora u BiH
- Intenzivirati rad na stvaranju industrijskih i poslovnih zona
- Provesti preporuke za olakšanje početka poslovanja
- Provesti preporuke za smanjenje poreskog opterećenja privrede

U oktobru 2011, Vijeće stranih investitora u BiH potpisalo je memorandum o saradnji sa Vladom i BiH, a Parlamentu FBiH je uputilo dokument "Amandmanska rješenja prioriternih preporuka iz Bijele knjige VSI 2010/2011", u kom su definisane preporuke za olakšanje poslovanja, koje još nisu provedene. Između ostalog, ovim rješenjima predlaže se izmjena Zakona o privrednim društvima u dijelu koji se odnosi na zapošljavanje stranaca koji su članovi uprava privrednih subjekata, kako bi se olakšale i ubrzale procedure za dobijanje radne dozvole; ukidanje dobne granice za članove nadzornih odbora u privatnom sektoru, izmjena dijela Zakona kojim se ograničava članstvo direktora dioničkog društva u upravnim tijelima privrednog društva itd. Neke od preporuka odnose se na za dosljednu primjenu već donesenih zakonskih rješenja, poput Pravilnika o primjeni Zakona o porezu na dobit, kada je u pitanju dvostruko oporezivanje. VSI je predložilo i sinhronizovano izdavanje mišljenja Federalnog ministarstva finansija, jer postojeća praksa pokazuje da Ministarstvo na upite o istoj vrsti porezne obaveze daje različita mišljenja.

Vijeće predlaže i da se u registru privrednih društava navede koja su preduzeća u likvidaciji, što je bila ranija odredba, kako bi investitori znali koja su privredna društva u postupku likvidacije. Jedan od prijedloga je i da se izmijeni i Zakon o stečaju, kojim bi se upraviteljima preduzeća, koji ne prijave stečaj na vrijeme, povisile kazne, te odredila i krivična odgovornost za upravitelje.

Provođenje ovih preporuka, zajedno sa dosljednim provođenjem već predstavljenih preporuka usmjerenih na olakšanje poslovanja i umanjenje poreskih stopa te smanjenje ili ukidanje taksi i parafiskalnih nameta, doprinijelo bi stvaranju znatno povoljnijeg poslovnog okruženja koje bi stimulatивно djelovalo na privlačenje kvalitetnih stranih investicija.

U odnosu na privlačenje "greenfield" investicija, kao najpovoljnijih za ekonomiju države u koju se investira, potrebno je osigurati pogodnosti koje se ne mogu naći u zemljama okruženja, budući da je ova vrstu investicija, kao najrizičnijih za poduzetnike, najteže privući. Među takve pogodnosti spada i bolja infrastruktura, kao što su industrijske i poslovne zone, na čijem se razvoju do sada nije uradilo

dovoljno. Rad na ovakvoj poslovnoj infrastrukturi već je predviđen u prijedlogu plana rada Vlade FBiH za 2012. godinu, ali do sada se, zbog nedostatka sredstava, na njemu nije mnogo učinilo. Da bi se stvorili uslovi za privlačenje "greenfield" investicija, ovaj je segment poslovnog okruženja neophodno postaviti kao prioritetan u radu obje entitetske vlade.

1.4. Mjere za poticaj izvoza

SDP: *"Ustanovićemo i razviti sistem poticaja izvoznicima, posebno proizvoda više faze prerade kroz povoljnije kredita, uspostavu garancijskog fonda, subvencioniranje troškova certifikacije, smanjenje taksi i skraćivanje administrativnih procedura."*

DNS: *"Mi smo za to da se daju konkretni podsticaji našim izvoznicima."*

SDP: *"Obzirom da u EU mogu izvoziti samo kompanije koje samostalno prođu veoma duge, komplikovane i skupe procedure ocjene usklađenosti proizvoda, SDP BiH će, u skladu sa potrebama naše privrede i potrebe uključivanja u tržište EU, uspostaviti i u punom kapacitetu razviti međunarodno prihvatljivu regulativu, organe, tijela i tehničku infrastrukturu za ocjenu usklađenosti i time olakšati izvoz našim kompanijama."*

SDP: *"U oblasti privredne politike realiziraćemo slijedeće mjere: (...) izgraditi sistem poticaja poljoprivrede i izvoza, te uspostaviti institucije za kontrolu uvoza (...)"*

SDA: *"Program povećanja konkurentnosti mikro, malih i srednjih preduzeća (usvajanje međunarodnih standarda i certifikata)."*

HDZ BiH: *"Nastavak stvaranja uvjeta za povećanje broja malih i srednjih poduzeća čiji rad je zasnovan na inovacijama i koji je posebno izvozno orijentiran."*

SNSD: *"Bolja pokrivenost uvoza izvozom jedan je od glavnih ciljeva ekonomskih politika;"*

Pregled stanja:

Prema podacima Agencije za statistiku BiH, od 2006. do 2009. stopa pokrivenosti uvoza izvozom u BiH bila je u konstantnom padu i kretala se u prosjeku oko 43%. 2009. godine došlo je do blagog porasta, a značajniji napredak zabilježen je 2010. godine, kada je došlo do porasta za više od osam posto (sa 44,8 na 52,1%). U 2011. godini rast je znatno usporen, pa je pokrivenost uvoza izvozom porasla za svega 0,9%. (porast na 53% u odnosu na 2010 kada je iznosila 52,1%). U 2012 godini, zaustavljen je čak i ovako umanjen rast i ponovo je došlo do pada pokrivenosti uvoza izvozom, koja je u aprilu 2012. godine iznosila 49,8%.

Mjere za jačanje izvoza koje su poduzete u oba entiteta uključivaju dodjeljivanje poticaja za certificiranje proizvoda, odnosno uvođenje određenih standarda u FBiH kako bi proizvođači mogli izvoziti u određene države, te odvajanje direktnih budžetskih sredstava za poticaj izvozu u RS.

Krajem decembra 2011. godine, Ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta FBiH obezbijedilo je poticajna sredstva za, između ostalog, podršku uvođenju ISO standarda, CE znaka, te razvoja novih tehnologija u proizvodnji. U Republici Srpskoj je u 2011. godini planirano 20 miliona KM za podsticaje izvoznicima, od čega je realizovano oko 14 miliona KM, dok u 2012. podsticaji izvoznicima nisu planirani.

Preporuke za:

1. Vlada FBiH
2. Vlada RS

- Intenzivirati podršku uvođenju EU standarda za izvozno orijentirana preduzeća
- Formirati kreditne linije u razvojnim bankama koje bi se koristile za certificiranje i uvođenje EU standarda u proizvodnju
- Kreirati programe edukacije privrednika za uvođenje navedenih standarda

Kao preduslov za veći i uspješniji izvoz, potrebno je usvojiti određene standarde u proizvodnji, kako bi proizvođači dobili certifikate da ispunjavaju minimum kriterija koji su potrebni za izvoz roba u Evropsku Uniju. Ove mjere biće naročito značajne nakon ulaska Hrvatske u Evropsku Uniju, što će imati značajne posljedice i za Bosnu i Hercegovinu, budući da će se u skorijoj budućnosti graničiti sa Evropskom Unijom.

Preduslov za ostvarenje većeg izvoza je otvaranje novih izvozno orijentisanih preduzeća, uvođenje već navedenih standarda, identifikovanje oblasti u kojima BiH može ostvariti najbolje izvozne rezultate i fokusirati se na njih. Prema Izvještaju o napretku BiH Evropske komisije (EC) već je i ostvaren određen napredak u uvođenju EU standarda u razne oblasti, ali se u Izvještaju naglašava da je potrebno učiniti dodatne napore u tom pogledu, te da treba ojačati institucije i "uspostaviti strukture za koordinaciju između nadležnih institucija".

Sušтина mjera za povećanje izvoza u EU je uvođenje standarda EU. Konkretno, prijedlog se odnosi na povećanje finansijskih sredstava za certificiranje, koja se već izdvajaju, kako bi proizvođači dobili neophodne certifikate za izvoz. Međutim, kako brojne firme ne ispunjavaju navedene standarde, bitno je formirati kreditne linije u razvojnim bankama sa povoljnim kamatnim stopama od najviše 4 posto, koje bi bile isključivo korištene za uvođenje standarda EU u proizvodnju, sa dvogodišnjim grace periodom.

Osim kreditne linije, potrebno je također vršiti edukaciju privrednika, kako bi za uvođenje navedenih standarda. Preduslov za provođenje ovih mjera je definisanje oblasti u kojima BiH ima najveći potencijal za izvoz. Prema Nacrtu Strategije rasta izvoza BiH za period do 2012. do 2015. godine, najveći potencijal za izvoz imaju proizvođači od metala, drvo i namještaj, građevinske usluge i materijali, poljoprivreda i prehrambeno-prerađivački sektor i turizam.

Poticaji izvozu i porast izvoza trebala bi imati značajne posljedice na povećanje zaposlenosti u BiH, s obzirom da se razvijanjem uspješnih izvozno orijentisanih firmi može uticati na otvaranje novih radnih mjesta i porast zaposlenosti.

2. Socijalne politike za borbu protiv nezaposlenosti

2.1. Obećanja i politike partija za projekte cjeloživotne edukacije, prekvalifikacije i dokvalifikacije

Platforma: *Prilagođavanje obrazovnih programa sa ciljem dokvalifikacije i prekvalifikacije nekvalifikovane i nisko-kvalifikovane radne snage.*

SDP: *SDP BiH će osigurati dokvalifikaciju i prekvalifikaciju za sve osobe evidentirane u Službi za zapošljavanje kako bi se nezaposlenima omogućio što brži povratak na tržište rada.*

DNS: *(...) kadrove koji nisu traženi na tržištu usmjeriti na prekvalifikaciju na one djelatnosti koje mogu uspjeti na našem regionu*

SDP: *stvoriti društvene uvjete za permanentnu edukaciju, obrazovanje obespravljenih socijalnih skupina, zaposlenih radnika i radnika na čekanju, u cilju osposobljavanja za novu ekonomiju,*

Pregled stanja:

Trenutno u Federaciji BiH djeluje projekat podrške mrežama socijalne sigurnosti i zapošljavanje (SSNESP), a provodi Jedinica za imlementaciju projekta socioekonomske podrške, obuke i prezapošljavanja (PIU SESER), kojim je planirano obuhvatanje oko 6.000 osoba. Riječ je o projektu kojim je predviđeno pružanje podrške u stručnom osposobljavanju, dokvalifikaciji, prekvalifikaciji i zapošljavanju nezaposlenih osoba koje spadaju u ugrožene kategorije. Tokom 2011. godine, navedenim projektom, obukom je obuhvaćeno 816 osoba. Također, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike zajedno sa Njemačka organizacija za razvojnu saradnju Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) su tokom 2011. godine realizirali program informatičke obuke koju su prošle 1.482. osobe. U Republici Srpskoj djeluje Zavod za obrazovanje odraslih koji je Vlada RS osnovala 2010. godine. Navedeni zavod je zadužen za pomoć osobama čije zanimanje više nije aktuelno na tržištu rada. Planom obrazovanja odraslih u 2011. godini utvrđene su prioritetne oblasti obrazovanja odraslih. Prema ekspertnim mišljenjima, potrebna je aktivnija uloga i otvaranje novih centara iz razloga što trenutni kapaciteti nisu dovoljni da obuhvate veći broj osoba za programe dokvalifikacije i prekvalifikacije.

Preporuke za:

1. Vlada FBiH
2. Vlada RS
3. Ministarstvo obrazovanja i nauke FBiH
4. Ministarstvo prosvjete i kulture RS
5. Ministarstvo rada i socijalne politike FBiH
6. Ministarstvo rada i boračke zaštite RS
7. Ministarstvo porodice, omladine i sporta RS
8. Ministarstvo kulture i sporta FBiH

- Intenzivirati aktivnosti entitetskih institucija na kreiranju i implementaciji mjera za efikasnu dokvalifikaciju i prekvalifikaciju radne snage koja nije tražena na tržištu rada

- Otvoriti centre za prekvalifikaciju i dokvalifikaciju kadrova na tržištu rada, koji bi svoje programe prilagodili regionalnim specifičnostima i konkretnim potrebama na tržištu rada

- U rad ovih centara uključiti poslovne subjekte – potencijalne poslodavce prekvalifikovanih kadrova, kao ključne partnere državnim institucijama

- Redefinirati ulogu i programe Zavoda za obrazovanje odraslih i entitetskih Zavoda za zapošljavanje i usmjeriti sredstva primarno na strateški definirane programe osposobljavanja nezaposlenih prema potrebama tržišta rada

Institucije u oba entiteta morala bi intenzivirati svoje aktivnosti kako bi se kreirale i implementirale mjere za efikasnu dokvalifikaciju i prekvalifikaciju radne snage koja nije tražena na tržištu rada. Postojeće institucije bi morale imati obezbjeđenu adekvatnu finansijsku potporu i stručno osoblje, te imati proaktivan pristup u svom radu kako bi obezbijedile kvalitetnu prekvalifikaciju za svoje korisnike/ce i omogućile im konkurentan ulazak na tržište rada.

U oba entiteta potrebno je otvoriti centre za prekvalifikaciju i dokvalifikaciju kadrova na tržištu rada, koji bi svoje programe prilagodili regionalnim specifičnostima i konkretnim potrebama na tržištu rada. Na taj način bi se uvažile realne potrebe tržišta rada, otvorile mogućnosti za nezaposlene iz pojedinih regiona i ponudili bi im se programi kojima bi se obezbijedilo njihovo usmjeravanje ka onim

zanimanjima koja su deficitarna u njihovoj sredini i u kojima bi imali realne mogućnosti zapošljavanja. Fokus obuke trebalo bi staviti na praktični rad sa minimalnom teorijskom obukom, pri čemu bi obuku trebao vršiti stručni kadar kako iz poslovnog, tako i iz obrazovnog sektora.

Rad ovakvih centara trebalo bi, također, povezati i sa poslovnim subjektima, to jest sa potencijalnim poslodavcima prekvalifikovanih kadrova, koji bi trebali biti ključni partneri državnim institucijama pri kreiranju programa dokvalifikacije i prekvalifikacije, uključujući:

- saradnju u definisanju profila i kadrova za kojima postoji realna potreba
- procjenu mogućnosti zapošljavanja određenih kadrova
- učešće u samim programima kroz prenošenje sopstvenih znanja i iskustava u onim oblastima u kojima postoji potreba za novom radnom snagom.

Kompanije i preduzetnici mogli bi se motivisati da učestvuju u ovakvim programima putem poreskih olakšica za vrijeme učešća u programu, koje bi obezbijedile vlasti na entitetskim nivoima. Još jedna mjera za motivisanje poslodavaca da se uključe u ovakve programe bilo bi davanje prednosti u odnosu na druge kompanije pri zapošljavanju polaznika/ca programa prekvalifikacije i dokvalifikacije, čime bi poslodavci dobili radnu snagu koja je spremna za rad bez dodatnog perioda obuke.

Da bi se navedene mjere implementirale, potrebno je redefinirati ulogu i programe Zavoda za obrazovanje odraslih i entitetskih Zavoda za zapošljavanje - izdvajanje sredstava za aktivnu politiku zapošljavanja trebalo bi se usmjeriti na projekte prekvalifikacije i dokvalifikacije koji bi se kreirali u skladu sa tržišnom strategijom definiranja komparativnih prednosti u jednoj ili više lokalnih jedinica, što podrazumijeva saradnju između entitetskih i kantonalnih zavoda za zapošljavanje i obrazovanje odraslih.

IV Zaključne preporuke

Da bi se ispunila obećanja partija na vlasti koja se tiču smanjenja alarmantnog nivoa nezaposlenosti, neophodno je prije svega stvoriti uslove za oporavak privrede, a zatim i preduzeti mjere za prilagođavanje postojećih kadrova na tržištu rada novim uslovima i zahtjevima tržišta. Kao imperativni nameću se zahtjevi za povećanjem konkurentnosti BiH u pogledu uslova poslovanja, kako u regionalnim i širim uslovima, zarad uspješnijeg privlačenja kvalitetnih stranih investicija, tako i sa aspekta funkcioniranja domaće privrede, kojoj su neophodni podsticaji i povoljno okruženje kako bi se mogla razvijati. Bez ovih mjera, to jest kontinuiranog otvaranja novih radnih mjesta uz očuvanje postojećih, socijalni programi zapošljavanja sami po sebi ne mogu donijeti rješenje za skoro 45% nezaposlenih u BiH.

U odnosu na programe partija na vlasti, da bi se ispunila njihova obećanja u ovoj oblasti potrebno je u aktuelnom mandatu što hitnije pristupiti:

- Provođenju preporuka poslovne zajednice i njenih predstavnika koje su usmjerene na pojednostavljenje procedura za otvaranje preduzeća (ukidanje komplikovanih administrativnih procedura, smanjenje vremena potrebnog za pokretanje posla, formiranje administrativnih tijela koja bi preuzela kompletne procedure i/ili "one stop shop" servisa koji bi omogućili registraciju poslovanja u roku od nekoliko dana).
- Provođenju preporuka poslovne zajednice, te preciznih ciljeva samih partija, vezanih za fiskalnu reformu kojom bi se umanjilo opterećenje privrednih subjekata (kroz umanjeње doprinosa, stopa na dohodak, povećanje (u FBiH) ili vraćanje (u RS) neoporezovog dijela plate, ali i ukidanje nepotrebnih parafiskalnih nameta na poslovanje).

- Provođenju preporuka poslovne zajednice vezanih za specifične uslove poslovanja za strane investitore, sa naglaskom na stvaranje uslova za dolazak "greenfield" investicija, kao najkorisnijih za novo zapošljavanje i ekonomiju u cjelini.
- Uspostavljanju kontinuiranih mehanizama dokvalifikacije i prekvalifikacije u oba entiteta, putem otvaranja Centara za prekvalifikaciju i dokvalifikaciju na tržištu rada, koji će imati adekvatne stručne kapacitete i finansijska sredstva.
- Redefinirati ulogu i programe Zavoda za obrazovanje odraslih u RS i entitetskih Zavoda za zapošljavanje, te usmjeriti sredstva za aktivnu politiku zapošljavanja na projekte prekvalifikacije i dokvalifikacije koji bi se kreirali u skladu sa tržišnom strategijom definiranja komparativnih prednosti u jednoj ili više lokalnih jedinica, što podrazumijeva saradnju između entitetskih i kantonalnih zavoda za zapošljavanje i obrazovanje odraslih.